

Specii rare de coleoptere (Insecta: Coleoptera) în fauna Republicii Moldova

Zaharia NECULISEANU

Summary:

The rare coleopteran species (Insecta: Coleoptera) in the fauna of the Republic of Moldova

The scientific work is related to 9 rare and rarely disappeared coleopterans belonging to 4 families and collected by author in different geographical areas of the Republic of Moldova during 1979-2003.

The species *Dorcadion equestre* LAX. and *Purpuricenus kaehleri* L. have been collected by STEPANOV and presently are included in the collection of the museum of Entomology of the Institute of Zoology. The species of *Carabus bessarabicus bessarabicus* F. & W., *Carabus hungaricus scytus* MOTS. are well in Moldova due to publication of KRYŽANOVSKIJ. The description of each species is arranged according to the algorithm: the species name, the category according to UICN, material (number of specimen in the collection), description, biology, geographical distribution.

Keywords: Rare species, Coleoptera, Republic of Moldova

În prezenta lucrare sunt cuprinse 9 specii de coleoptere rare și amenințate cu dispariția ce aparțin la 4 familii, care au fost colectate de către autor în diferite zone geografice din Republica Moldova în perioada anilor 1979-2003. Speciile *Dorcadion equestre* LAX. și *Purpuricenus kaehleri* L. au fost colectate de către STEPANOV și se află în colecția muzeului de Entomologie al Institutului de Zoologie. Speciile *Carabus bessarabicus bessarabicus* F. & W., *Carabus hungaricus scytus* MOTS. sunt cunoscute în Moldova din publicațiile lui KRYŽANOVSKIJ (1983; 1995), iar specia *Osmoderma eremita* SCOP. semnalată în Basarabia de către M. IENIȘTEA (1937-38).

Informația despre fiecare specie este adusă, conform algoritmului: denumirea speciei, categoria conform UICN (Uniunea Internațională de Conservare a Naturii, 1994), material (numărul de exemplare din colecție), descriere, biologie, răspândire geografică.

Familia Carabidae

1. *Calosoma denticole* GEBLER 1883

Categoria conform UICN: Specie periclitată. Endangered (EN).

Material: : Specie cunoscută din publicații (KRYŽANOVSKIJ, 1983).

Descriere: Corpul este robust, pronotul puțin convex, mai lat decât lung, are unghiurile posterioare în formă de lobi triunghiulari ascuțiți la vârf, ce depășesc cu mult baza lui. Partea dorsală a corpului este puțin lucioasă, neagră-arămie, iar partea ventrală neagră. Sculptura elitrelor formată din granule mici, aranjate în rânduri, acestea fiind întrerupte prin gropițe mari aurii. Lungimea corpului: 19-26 mm.

Biologie: Specie monovoltină, caracteristică zonei de stepă, preferă locurile deschise, este specie entomofagă, adulții și larvele consumă pupe, larve a diferitor specii de lepidoptere, uneori zboară la lumină în lunile mai-iulie.

Răspândire geografică: A fost semnalată în Bulgaria, România, Ucraina, Rusia (în Est până la Irkutsk), China de nord-vest, Mongolia (KRYŽANOVSKIJ, 1965, 1983, 1995). În Republica Moldova a fost semnalată în zona stepii de sud.

2. *Carabus bessarabicus bessarabicus* FISCHER & WALDHEIM 1823

Categoria conform UICN: Specie critic periclitată. Critically Endangered (CR). A fost inclusă în Anexa II a Convenției Berna, ca specie strict protejată pe continentul european (NECULISEANU, 2000).

Material: Specie cunoscută din publicații (IENIȘTE, 1937-38; KRYŽANOVSKIJ, 1983).

Descriere: Corpul cu luciu moderat, mai pronunțat în partea ventrală, partea dorsală aproape mată, coloritul corpului este negru, monocrom. Sculptura elitrelor formată din granule mici, punctuația lor fiind foarte fină. Lungimea corpului: 19-26 mm.

Biologie: Este insuficient cunoscută, specie ponticostepicolă, cu activitate mai pronunțată primăvara, prădătoare iscusită, în calitate de hrană utilizează diferite nevertebrate edafice.

Răspândirea geografică: Ucraina (în partea de est), Crimeea, Caucazul de nord, Cazahstan. Datorită valorificării intensive a stepelor, arealul speciei a fost și se reduce vertiginos. În Republica Moldova a fost semnalată în zona de sud-est.

3. *Carabus hungaricus scythus* MOTSCHULSKY 1847.

Categoria conform UICN: Specie critic periclitată. Critically Endangered (CR). A fost inclusă în Anexa II a Convenției Berna, ca specie strict protejată pe continentul european (NECULISEANU, 2000).

Material: Specie cunoscută din publicații (KRYŽANOVSKIJ, 1983, 1995).

Descriere: Corpul masiv, pronotul mare, convex dorsal, cu unghiurile

posteroare în formă de lobi, care depășesc mult baza lui. Elitrele puternic convexe cu trei rânduri de gropițe mici, suprafața lor este granulată, fin și accentuat. Corpul negru, uneori tibiile și tarsele sunt brun roșcate. Lungimea corpului: 22-34 mm.

Biologie: Ciclul reproductiv este ca și la specia precedentă slab cunoscut. Adulții sunt activi în perioada de primăvară-vară, ierneză, în sol în stadiu de imago. Este specie ponticostepicolă. Adulții larvele sunt prădători, consumă răme, larve de viermi sârmari și alte nevertebrate.

Răspândirea geografică: Specia este răspândită în Serbia, Slovacia, Austria, Ungaria, Bulgaria (în partea de vest), România, Ucraina, Crimeea, Caucaz, Rusia (regiunile Krasnodar, Stavropol, Saratov, Volgograd). Odată cu distelenirea stepelor, sunt distruse habitatele acestei specii.

4. *Epomis dejeani* DEJEAN, BOISDUVAL 1830

Categoria conform UICN: Specie periclitată. Endangered (EN).

Material: 1♀, 11. 06. 1986, Giurgiulești, la lumină ultravioletă.

Descriere: Corpul puțin lucios, albastru verzui sau albastru, picioarele și antenele galbene, elitrele cu borduri laterale galbene, sculptura elitrelor formată din striuri și interstriuri, acestea din urmă fiind fin granulate. Palpii maxilari sunt acoperiți cu perișori tactili lungi, au ultimul articol trunchiat. Lungimea corpului: 16-18 mm.

Biologie: Specie monovoltină, adulții și larvele sunt polifagi, consumând diferite nevertebrate. Cea mai înaltă activitate adulții o manifestă în decursul lunii mai, în timpul nopții. Adulții zboară la lumina ultravioletă.

Răspândire geografică: Specie mediteraneană. A fost semnalată în Italia, peninsula Balcanică, Crimeea, Asia Mică, Siria, Irac (KRYŽANOVSKIJ, 1965, 1983, 1995).

Pe teritoriul Republicii Moldova, specia a fost semnalată în zona de sud.

Familia Cerambycidae

1. *Dorcadion equestre* LAXMANN 1770

Categoria conform UICN: Specie periclitată. Endangered (EN).

Material: 1♀, 5.04.1964, Tiraspol, în livadă pe sol.

Descriere: Capul cu o linie longitudinală mediană, albă. Pronotul la bază mai lung decât lat, punctuația lui este puternică, mai rară la mijlocul discului, mai deasă și rugoasă la partea laterală. Elitrele la masculi sunt plan convexe, au o pubescență de fond neagră sau brună-negricioasă, precum și un desen în formă de cruce alb sau alb murdar. La femele elitrele sunt mai late decât la masculi, pubescența de fond este ca la masculi sau cafenie până la cenușiu murdar. Corpul negru are lungimea de 13-22 mm.

Biologie: Ciclul de reproducere al speciei este insuficient cunoscut. Larvele de dezvoltă în sol și se hrănesc cu rădăcinile diferitor plante. Adulții

apar primăvara devreme și pot fi observați până în luna mai, nu zboară la lumină.

Răspândire geografică: Specia a fost semnalată în Ungaria, România, Bulgaria, Grecia de Sud, Ucraina, Rusia, Asia Mică, Crimeea, Caucazul de Vest (PANIN & SĂVULESCU, 1961; KRYŽANOVSKIJ, 1965). În republica Moldova a fost găsită în zona de centru.

2. *Purpuricenus kaehleri* LINNAEUS 1758

Categoria conform UICN: Specie periclitată. Endangered. (EN).

Material: 1♀, 22.06.1965, s. Tuzora, r-nul Călărași, în pădure de stejar.

Descriere: Corpul negru cu lungime de 9-20 mm. Pronotul convex moderat, are câte un dinte lateral puternic, elitrele sunt roșii-cinabru, cu o pată longitudinală, suturală, neagră mare. La forma tipică a speciei, care se întâlnește și pe teritoriul Republicii Moldova, această pată este ovală sau elisoidală, nu atinge nici scutul și nici marginea apicală a elitrelor.

Biologie: Specie monovoltină, ciclul evolutiv durează un an. Trăiește în stejar, fag, plop, salcie și alte specii de arbori. Zboară în lunile mai-august.

Răspândirea geografică: Europa Centrală și de Sud, Caucaz, Transcaucazia, nordul Iranului (PANIN & SĂVULESCU, 1961; KRYŽANOVSKIJ, 1965).

Familia Scarabaeidae

1. *Liocola lugubris* (HERBST 1786)

Categoria conform UICN: Specie periclitată. Endangered (EN). A fost inclusă în lista nevertebratelor saproxilice indicatori ai pădurilor seculare de importanță europeană, elaborată sub egida Consiliului European. (STRASBOURG, 1996; SPEIGHT, 1989).

Material: 1♀ 1, 28.07.1997, Rădenii Vechi, r-nul Ungheni, în pădure de stejar cu amestec de carpen.

Descriere: Corpul robust alungit cu partea ventrală verde-bronzat închis, iar cea dorsală bronzată- cafenie închis. Pronotul cu puncte mici albe, punctuația fină și rară în partea de mijloc, iar lateral cu punctuație puternică. Elitrele au numeroase pete mici, albe, mai dese la bază și la extremitatea posterioară a depresiunii discoidale, adesea cu câte o pată subțire în formă de Λ. Lungimea corpului: 19-26 mm.

Biologie: Specie cu reproducere de vară-toamnă. Ciclul reproductiv durează 1-2 ani. Larva se dezvoltă în lemnul putrezit al diferitor arbori cu esențe foioase, în special în stejar și păr. Iernează în stadiul de larvă. Adulții sunt activi din luna mai până la sfârșitul verii. Se hrănesc cu scurgeri din arbori. Populează pădurile bătrâne cu esențe foioase, preferând în special pădurile de cvercinee și făgetele.

Răspândire geografică: Europa, la nord până în Suedia și Finlanda,

iar la est până la Uralul Meridional, munții Altai, Siberia, Orientul Îndepărtat (PANIN, 1957; KRYŽANOVSKIJ, 1965).

În Republica Moldova a fost semnalată în zona de centru.

2. *Gnorimus octopunctatus* FABRICIUS 1775

Categoria conform UICN: Specie critic periclitată. Critically Endangered (CR). A fost inclusă în lista nevertebratelor saproxilice indicatori ai pădurilor seculare de importanță europeană, elaborată sun egida Consiliului Europei. (STRASBOURG, 1996; SPEIGHT, 1989).

Material: 1 ♀, 1 ♂ 15.07.1994, Bahmut (Călărași), la marginea pădurii. (1 ♂)

Descriere: Corpul masiv, negru cu luciu mat, antenele și palpii de culoare cafenie închisă. Pronotul rotunjit lateral cu lățimea cea mai mare în partea mediană; punctuația pronotului foarte deasă formează rugozități; la unghiurile posterioare ale pronotului există câte o pată mică, albă sau gălbuie. Elitrele sunt mult mai late decât pronotul, cu puncte și rugozități puternice. Pe discul elitrelor există câte 4 pete mediane mici, ale sau gălbui. Lungimea corpului: 16-22 mm (PANIN, 1957; KRYŽANOVSKIJ 1965, 1983).

Biologie: Specie cu reproducere de vară-toamnă. Ciclul reproductiv durează un an. Larva se dezvoltă în lemnul descompus al diferitor specii de arbori cu frunză căzătoare ca stejarul, plopul, fagul ș.a. Pupele și adulții apar în primăvara anului următor.

Răspândirea geografică: Europa de Apus, în Franța, Anglia, Belgia, Olanda, Suedia, Europa de sud-est, Rusia (partea europeană) (PANIN, 1957; KRYŽANOVSKIJ, 1965).

În Republica Moldova a fost semnalată în rezervația științifică „Plaiul Fagului”.

Familia Rhysodidae

1. *Rhysodes sulcatus* (FABRICIUS 1775)

Categoria conform UICN: Specie vulnerabilă. Vulnerable (VU). A fost inclusă în lista nevertebratelor saproxilice indicatori ai pădurilor seculare de importanță europeană, elaborată sun egida Consiliului Europei. (STRASBOURG, 1996; SPEIGHT, 1989).

Material: 1 ♀, 1 ♂ 04.08.2001, Rădenii Vechi, în trunchiul unui stejar descompus.

Descriere: Corpul este alungit, lucios de culoare roșie-brună, antenele sunt scurte. Pronotul este mai lung decât lat, în mijlocul lui cu o adâncitură. Elitrele în partea laterală sunt rotunjite, gropițele elitrelor apical sunt mai adânci decât în partea anterioară. Lungimea corpului: 6-8 mm.

Biologie: Ciclul de reproducere al speciei este insuficient cunoscut. Stadiile preimaginale (larva, pupa) se dezvoltă exclusiv în lemnul descompus sau semidescompus al arborilor foioși, în special de stejar, carpen și tei.

Răspândire geografică: Specie răspândită în Europa de Sud-est, Caucaz, se întâlnește sporadic și este rară pe întreg arealul (KRYŽANOVSKIJ, 1965). În Republica Moldova specia a fost găsită pe teritoriul rezervației științifice „Plaiul Fagului”.

BIBLIOGRAFIE

- Convention of the conservation of European wildlife and natural habitats. 1996
In. „Saproxylic Invertebrates and their. Conservation throughout Europe”.
16-th meeting, Strasbourg, 2-6 december 1996, T-PVS (96) 31: 52 pp.
- INIȘTEA M. 1937-38 Die Cicindeliden und Carabidenfauna Bessarabiens auf
Grund ihrer Erforschung bis. Bulletin du musee regional de Bessarabie,
Chișinău: 8, 95-151.
- KRYŽANOVSKIJ O. 1965 Semia *Carabidae* – Žuželicy. V cn: „Opredeliteli nasekomyh
evropejskoi časti SSSR, 2””: 29-77.
- KRYŽANOVSKIJ O. 1983 Fauna SSSR. Žestcokrylie, Leningrad, 340pp.
- KRYŽANOVSKIJ O., BELOUSOV I., KABAC I., KATAEV B., MACAROV C., SHILENCOV V.
1995 Spisok žuželic (*Insecta, Coleoptera, Carabidae*) Rossii i sopredelinyh
stran, Sofia, 271pp.
- NECULISEANU Z. 2000 Rapport relativ a la protection et a la conservation des
invertebres en Republique de Moldova. In: „Convention of the conservation
of european wildlife and natural habitats; 6th meeting group of Experts on
conservation of Invertebrates, Neuchatel, Switzerland”: 39-45.
- PANIN S. 1957 Fauna RPR. *Insecta*, 10 (4), Fam. *Scarabaeidae*, 315 pp.
- PANIN S., SĂVULESCU N. 1961. Fauna RPR. *Insecta*, 10 (5), Fam. *Cerambycidae*,
523 pp.
- SPEIGHT M. 1989 Saproxylic invertebrates and their conservation. Nature and
Environment Series, 42. Council of Europe, Strasbourg, 52 pp.

Zaharia NECULISEANU
Institutul de Zoologie al A.Ș.M.
Str. Academiei 1, of. 431
2028 Chișinău, Republica Moldova
tel: (+373)22 739821; 796722
e-mail: zneculiseanu@yahoo.com

Received: 22.03.2004

Accepted: 9.06.2004

Printed: 25.09.2005